

- ¹² Кордуба М. Переворот на Буковині (З особистих спогадів). – Літературно-науковий вісник. – Львів, 1923. – Кн. XI. – С. 231.
- ¹³ Там само.
- ¹⁴ Попович О. Відродження Буковини (Спомини). – Львів: Червона калина, 1933. – С. 98.
- ¹⁵ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України! – С.836; Буковина. – 1918. – 10 лист.
- ¹⁶ Попович О. Вказ. праця. – С. 98.
- ¹⁷ Добржанський О.В., Старик В.П. Бажаємо до України! – С. 842.
- ¹⁸ Народне віче Буковини... – С.120 – 123.
- ¹⁹ Czernowitzer Allgemeine Zeitung – 1918 – 7. November.
- ²⁰ Попович О. Вказ. праця. – С. 104.
- ²¹ Добржанський О. Листопад 1918 р на Буковині. Ще раз про втрачені можливості // Питання історії України. Збірник наукових праць кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича. – Чернівці: Технодрук, 2008. – Т.11. – С. 69.
- ²² Павлишин О. Буковинська національна рада в Кам'янці – Подільському: маловідомі документи // Матеріали V конгресу Міжнародної асоціації Українців. Історія. Зб. наук. статей. – Чернівці: Рута, 2005. – Ч.3. – С. 62.
- ²³ Les documents les plus importants de la Republique Ukrainienne de l'ouest. II. (La Bukovine). – Vienne, 1919. – 18 p.
- ²⁴ Добржанський О., Старик В. Змагання за українську державність на Буковині. – С. 347.

УДК: 94 (477.85) “1918/1940”

© Олександр Руснак (Чернівці)

РОЗВИТОК ТОРГІВЛІ ТА СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ І ХОТИНЩИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

У статті досліджуються основні тенденції розвитку комерційних відносин у Північній Буковині й Хотинщині у 1918-1940 рр. Характеризується становище внутрішньої, зовнішньої торгівлі та сфери послуг. Особлива увага приділяється ролі м. Чернівці у торговельній системі регіону і тогочасної Румунії.

Ключові слова: Північна Буковина, Хотинщина, ринки, ярмарки, експорт, імпорт.

А. Руснак

Развитие торговли и сферы обслуживания Северной Буковины и Хотинщины в межвоенный период

В статье исследуются основные тенденции развития коммерческих отношений в Северной Буковине и Хотинщине в 1918-1940 гг. Характеризуется положение внутренней, внешней торговли и сферы услуг. Особое внимание уделяется роли г. Черновцы в торговой системе региона и тогдашней Румынии.

Ключевые слова: Северная Буковина, Хотинщина, рынки, ярмарки, экспорт, импорт.

O. Rusnak

Development of Trade and Service Sector of Northern Bukovyna and Khotyn Region in the Interwar Period

This article examines the main trends in commercial relations in Northern Bukovyna and Khotyn region in 1918-1940. The situation of internal, external trade and services is characterized. Particular attention is paid to the role of Chernivtsi in the trading system of region and Romania of that time.

Key words: Northern Bukovyna, Khotyn region, markets, fairs, export, import.

Відображенням стану господарства будь-якого регіону є розвиток торговельних відносин. Маючи одну з найрозвинутіших у Румунії виробничу сферу економіки, транспортну інфраструктуру, вигідне географічне положення, край відігравав вагомий роль у формуванні внутрішніх та зовнішніх торговельних зв'язків країни.

Попри важливість проблеми науковці не приділили їй належної уваги: до цього часу маємо лише кілька праць. Однією з найцінніших робіт істориків є колективна праця “Буковина. Її минуле і сучасне” за загальною редакцією Д. Квітковського, Т. Бриндзана, А. Жуковського¹. Автори зуміли показати вплив політики Бухареста на основні сторони життя населення регіону, в тому числі і на розвиток торгівлі та сфери обслуговування. Разом з тим у праці надмірна увага приділяється торгово-промисловим фірмам, що належали українцям, натомість взагалі не згадуються комерційні товариства, власниками яких були румуни або євреї, хоча саме вони користувалися більшим впливом на економічний стан регіону. Широке коло питань висвітлюють роботи “Північна Буковина, її минуле і сучасне”², “Буковина: історичний нарис”³, “Нариси з історії Північної Буковини”⁴ та “Хотинщина: Історичний нарис”⁵. Торговельні відносини міжвоєнного періоду в них теж займають належне місце, але все ж є певні прогалини. Зі спеціальних робіт можна назвати науково-популярний нарис В. Грябан і М. Чучка⁶, який відображає особливості функціонування і значення чернівецьких ринків та ярмарків.

Проте, зважаючи на те, що дослідження, яке б відображало цілісну картину торговельних відносин та функціонування сфери обслуговування, досі відсутнє, автор ставить за мету всебічно охарактеризувати основні тенденції розвитку цієї галузі економіки Північної Буковини й Хотинщини у 1918-1940 рр.

Незважаючи на неоднорідне за національною ознакою населення, відмінності промислового і сільськогосподарського потенціалу, входження до складу різних держав до 1918 р., Північна Буковина і Хотинщина у торговельних відносинах виступали як єдине ціле протягом всього міжвоєнного періоду. Навіть приналежність Хотинського повіту в 1918-1938 р. до іншої територіально-адміністративної одиниці в складі Румунії не стала перешкодою на шляху розвитку тісної співпраці в галузі торгівлі. Таким чином, комерційна сфера повітів Північної Буковини та Північної Бессарабії після входження до складу королівської Румунії почала розвиватися як цілісний організм, центром якого стали Чернівці. В середині 1920-х рр. у місті діяло 22 транспортно-експедиційні компанії, а також нараховувалося 3566 комерсантів⁷.

Попри жахливі наслідки Першої світової війни для економіки краю, зміну його традиційних торговельних зв'язків після завершення бойових дій і налагодження міжнародних відносин, почалося відродження внутрішньої та зовнішньої торгівлі.

Особливу роль у торгівлі Північної Буковини й Хотинщини відігравали ярмарки. Вони проводилися на території краю протягом усього року на деякі релігійні свята, куди з'їжджалися, в першу чергу, місцеві торговці та купці з інших районів Румунії. Комерсанти Північної Буковини і Хотинщини також відвідували ярмарки за межами регіону. Загалом по Румунії щомісяця організовувалося по 20-30 ярмарків. Більшість з них тривали один день, але були й кількатижневі⁸. В досліджуваній місцевості в 1920-х – 1930-х рр. ярмарки відбувалися по кілька разів на рік у Вашківцях, Вижниці, Заставні, Садгорі та Сторожинці. Найчастіше ж торговці збиралися у Боянах, а найтривалішими і наймасовішими були ярмарки у Чернівцях⁹. Кожен рік тут діяли передріздвяний 12 листопада (3 тижні) і Петрівський (2 тижні) ярмарки, про що є свідчення у розкладах румунських ярмарків, уміщених у щорічних календарях “Голос Буковини”¹⁰ та у матеріалах румунського перепису 1919 р., опублікованому 1922 р.¹¹

З 1935 р. особливу увагу румунська влада почала приділяти Петрівському ярмарку, який проводився щороку в червні-липні під керівництвом примарії Чернівців та був одним із найстаріших у краї. З року в рік в день відкриття Петрівського ярмарку організатори забирали з міської ратуші спеціальний ярмарковий прапор, ікону святого Петра і разом з почесними гостями, місцевою адміністрацією під музичний супровід йшли на площу Грігоре Гіка Воде (тепер пл. Соборна), де виставлялися ряди з різними товарами: від дрібниць до предметів розкоші, які завозилися переважно з Німеччини, Австрії, Італії. В той же час на південній околиці міста проходила виставка-продаж худоби з різних повітів Буковини, Бессарабії та з-за кордону. Також через нестачу торгових площ на ярмарку комерсанти орендували магазини по всьому місту, де з успіхом продавали свій крам. Таким чином, Чернівці перетворювалися на великий ярмарок¹².

Під час ярмарку можна було відвідати промислові, сільськогосподарські виставки, виставку електротоварів, гончарних та столярних виробів, квітів та фруктів. На кожній площі міста були свої експозиції-продажі різної продукції. На ярмарку худоби також продавалася сільськогосподарська продукція, сільськогосподарські машини та реманент, тут же працювала і виставка бджільництва¹³.

В цей самий час у різних музеях, школах діяли книжкові, історичні, етнографічні виставки¹⁴. Проводилися концерти, спортивні змагання з футболу, тенісу, мотоперегони, легкоатлетичні змагання. Збільшувалося й число вистав у театрі, виступів вокально-інструментальних колективів. На міському пляжі “Рив’єра” організовувалося святкування Дня Води¹⁵. Особливе захоплення у публіки викликав номер з “русалкою” та показові виступи авіаторів¹⁶.

По всьому місту просто на вулицях влаштовувалися звіринці, атракціони, невеличкі вистави циркових майстрів та інші заходи для розваг¹⁷. Організатори навіть подбали про надання 10% знижки відвідувачам у всіх ресторанах та закладах харчування, які працювали на ярмарку¹⁸.

В період проведення ярмарку організаційний комітет давав можливість взяти участь у серії автобусних екскурсій. За певну плату пропонувалося відвідати монастирі Буковини (зокрема Хрещатицький), ряд наймальовничіших місць у Карпатах (Вижниця і околиці, Сторожинець і околиці, Станівці, Комарівці, Панка), Хотинську фортецю. Частина екскурсій проходила визначними місцями та курортами Південної Буковини. Загалом пропонувалося 15 різних маршрутів. Серед них були 1, 2, 3-денні, вартістю від 60 до 600 леїв за 1 особу. За бажанням відвідувачів ярмарку окремо організовувалися екскурсії. Квитки на екскурсії продавалися за 1 тиждень до початку¹⁹.

Ось яку оцінку отримав Петрівський ярмарок 1935 р.: “Якщо йдеться про загальну думку про ярмарок, то складається враження, що це був загалом вдалий захід. Близько 4 тисяч осіб під час ярмарку відвідало Чернівці – в тому числі багато купців з Польщі. Можна також зауважити певне збільшення товарообігу у зв'язку з ярмарком. Преса підкреслює добру організацію ярмарку, однак зазначаючи, що його рамки були досить стислими і висловлює сподівання, що в майбутньому ярмарок св.

Петра буде значно більшим заходом. Купці закидають організаторам, що останні надали ярмарку потужного націоналістичного румунського характеру, незважаючи на те, що основну кількість учасників, що представили свою продукцію, становили іудеї. Також стверджують, що реклама ярмарку була недостатньою.

Незважаючи на те, що цього року ярмарок св. Петра не виходить за межі місцевого заходу, однак можна припускати, що у недалекому майбутньому він набуде ширшого значення, а можливо, навіть, і міжнародного²⁰.

До останнього ярмарку св. Петра примарія Чернівців готувалася у червні 1940 р. Однак цей захід так і не відбувся через вступ до міста підрозділів Червоної армії²¹.

У 1920 – 1930-х рр. у Чернівцях з ініціативи різноманітних румунських товариств та Міністерства праці проводилися одноразові виставки-ярмарки. Так, під час відкриття пам'ятника „Об'єднання” 11 листопада 1924 р. у приміщенні примарії міста діяв ярмарок виробів домашнього промислу, організований товариством “Князь Мірча” під егідою Вірджинії Ністор²². Про важливість заходу свідчить його відвідання представниками правлячої династії в Румунії. Також за участі представників родини Ністор у вересні 1934 р. було відроджено призабуту традицію проведення торгових експозицій – “тижнів фруктів”. Вони відбувалися в саду ресторану Дрегуляну, на площі В. Александрі (тепер пл. Театральна) та на площі Грігоре Гіка Воде (тепер пл. Соборна)²³.

В міжвоєнний період у краї систематично продовжували діяти базари, які проводилися здебільшого щотижня у великих населених пунктах²⁴, а саме: у Вікні, Герці, Мамаївцях, Путилі, Селятині, Сторожинці та Чернівцях. 10 жовтня 1928 р. право на тижневий торг отримали Клішківці²⁵. Такий вид торгівлі давав можливість місцевому населенню практично постійно продавати/купувати зернові, худобу, птицю, яйця, м'ясо-молочні продукти²⁶, не затрачаючи при цьому багато часу на дорогу до ярмарку, магазину чи біржі.

Існували певні вимоги і процедура відкриття базару. Всі попередні роботи велися примарією села або міста чи приватними фірмами. Далі, на її прохання повітова префектура створювала спеціальну комісію в складі ветеринара, головного інженера повіту та помічника примара, яка оглядала технічні умови проекту, перевіряла стан і наявність доріг до майбутнього базару, вбиралень, криниць, ваг, адміністративних будівель. Обов'язковим був поділ ринку на сектори для різних видів продукції та встановлення за необхідності дерев'яних стовпів для прив'язування худоби. Комісія враховувала також близькість транспортних магістралей та кількість населення навколишніх населених пунктів²⁷. Бажано, щоб територія ринку була огороженою. Якщо все було підготовлено на належному рівні, комісія давала дозвіл на його відкриття.

Адміністрації ринків повинні були постійно звітувати у торгово-промислову палату про товарообіг, а також стягувати плату за торгові місця. Зібрані кошти йшли на утримання та розвиток базару²⁸.

Були й певні правила, що стосувалися торговців. Приміром, торгівля тваринами дозволялася лише за умови наявності відповідного сертифіката. Його відсутність каралася штрафом. До прикладу, жителя Чернівців Катерина Бобер 23 травня 1923 р. заплатила штраф у розмірі 100 леїв за те, що принесла для продажу на торг троє поросят без сертифіката. 30 травня 1923 р. вона звернулася з проханням до примарії м. Чернівців зменшити їй розмір покарання²⁹. Траплялися й інші факти порушення правил торгівлі у румунські часи. Зокрема, заборонявся торг у недільні дні та пізніше встановленого часу. Причому вони не були поодинокими³⁰.

Щодо міських ринків Чернівців, то з переходом міста у 1918 р. від Австро-Угорщини до Румунського королівства воно поступово набувало більш цивілізованих рис. Торгові палатки поступово забирали із центральних площ міста, натомість робили спроби будівництва критих торгових центрів, що давало можливість покращити санітарно-гігієнічні умови торгівлі, збільшити кількість робочих місць та активізувати місцевий товарообіг, сильно порушений в роки Першої світової війни. Через це румунська влада припинила торгівлю на площі Об'єднання (нині пл. Центральна), де у 1924 р. було відкрито однойменний монумент та розбито дві великі клумби, а у квітні – травні 1937 р. було заборонено торгувати на площі В. Александрі (нині пл. Театральна) у зв'язку із закладенням споруди нового Національного палацу та реконструкцією площі³¹.

Лише на площі Грігоре Гіка Воде міський базар діяв протягом всього періоду румунського правління у краї. Він мав характер ринку сільськогосподарської продукції. За спогадами Домніки Калакайло: “Продавали зазвичай лише жінки. Це стосувалося усіх націй, що мешкали на Роші”³². Мешканець Чернівців Богдан Григорашук згадував: “Ще 4-5 година ранку, а німецькі фіри вже барабанять у місто на базар, що був на “Аустріяпляц” (назва площі Грігоре Гіка Воде за часів Австро-Угорщини). Там вони, німці, торгували. Крім того, продавали яйця, молоко, сир тощо. З того вони й жили”³³. А інший очевидець роботи ринку, Вернон Кресс пізніше писав: “Раніше тут торгували одною худобою,

тепер був і пташиний базар, продавали фрукти та овочі, одяг, книги, всяку всячину. Лахмітники бігали в натовпі, пропонуючи неймовірне лахміття, з величезними кошиками штовхалися служниці й домогосподарки. На барахолці з ранку вешталася шулери-трилистники, цигани, поліцейські, п'яниці – нудитися було неможливо. Тут і там лунали крики “Тримайте злодія” і вереск битого шулера”³⁴.

Перший великий критий торговий комплекс було зведено вже у 1920-х рр. на площі Дачія (тепер пл. Філармонії). Будівництвом критого ринку займалося товариство “Граніт і консорціум”. У 1922 р. ця фірма взяла в оренду у примарії м. Чернівців площу Дачія³⁵. Згідно з контрактом, планувалося спорудження ринку із торговими прилавками для овочів, фруктів та інших продуктів харчування, басейнами для торгівлі рибою, а також офісними приміщеннями. Роботи мали бути завершені через рік після підписання угоди³⁶.

На відміну від проекту на площі Дачія, спорудження торгового центру на площі Дечебала (тепер територія, на якій діє ринок по вул. Червоноармійський) так і не розпочалося. Будівництво на площі Дечебала мало відповідати всім найсучаснішим на той момент вимогам до такого роду споруд і, відповідно, потребувало значних капіталовкладень, через що потенційні інвестори поставили під сумнів рентабельність проекту і відмовилися від його реалізації³⁷.

Як повідомляється в роботі відомого краєзнавця І. Снігура “Легенди Буковини”, в період румунської окупації краю ще один базар, де торгували продуктами харчування, існував на перехресті сучасних вулиць Руської та Зеленої³⁸.

Проте поступово значення ярмарків і базарів знижувалося, оскільки дедалі більше торгових операцій проводилося через Чернівецьку біржу, а також зростала мережа магазинів та закладів харчування.

Значна частка внутрішньої торгівлі припадала на Чернівецьку біржу, яка діяла з 1877 р.³⁹ Здебільшого тут укладали угоди на купівлю/продаж сільськогосподарської продукції. Пшеницю та жито буковинського і бессарабського виробництва купували також місцеві млини – частину через комерсантів, частину напряму від великих і середніх виробників. Значна кількість цих угод теж укладалася на біржі. Місцевого зерна не завжди вистачало для потреб регіону, тому почасти зерно і муку доводилося завозити із Молдови та Мунтенії⁴⁰.

В міжвоєнний період здебільшого в повітових містах дедалі активніше розвивалися магазини, кафе, ресторани та розважальні заклади. Справжньою “Меккою” в цьому розумінні став центр Чернівців, особливо вул. Янку Флондора (тепер вул. О. Кобилянської), де були відомі на весь край кондитерські, три кінотеатри, найбільші книгарні. В магазинах тут “торгували матерією, шубами, взуттям, а також пошитим одягом – але купувати готовий костюм тоді вважалося непристойним”⁴¹.

У тогочасних газетах можна зустріти безліч рекламних оголошень магазинів, які торгували годинниками, бритвами для гоління всесвітньо відомих виробників, біжутерією, предметами побуту, музичними інструментами, іграшками, книгами тощо⁴². Також у Чернівцях функціонували автозаправні станції, автомагазини, хімічестки, квіткові магазини та ін.⁴³

Потрібно відзначити, що держава залишила за собою право торгівлі тютюном, сигаретами і поштовими марками. Продаж монопольних товарів відбувався у невеличких кіосках⁴⁴. Виключне право на реалізацію певних видів продукції призводило до зловживань. Наприклад, як повідомляла газета “Час”, у Хотинському повіті “... торговці монопольних артикулів спекулюють, жадаючи вищих цін ... як ті, що визначені офіційно. Коли люди протестують, то тоді торговці не хочуть продавати”⁴⁵.

Важливим елементом мережі торговельних закладів та сфери обслуговування були корчми. Вони набули великого поширення в краї особливо в досліджуваній період, адже через них реалізовувалася значна частина алкогольних і тютюнових виробів та продуктів харчування⁴⁶. Причому алкогольна продукція була виключно державного виробництва⁴⁷. Найпопулярнішими з них були горілка, пиво та вино. В міжвоєнний період у корчмах почали подавати ром з льодом. Рідше у корчмі можна було скуштувати “безалкогольні напої, що були представлені лимонадом та мінеральною водою в окремих пляшках”⁴⁸. До такого асортименту додавалися й продукти харчування. Найчастіше – хліб (пшеничний або житній), свинина, сало, ковбаса, курятина, яйця, булочки, картопля, помідори, огірки, часник, цибуля тощо. Гарячі страви не подавалися. Корчмарі мали також право продажу тютюну та тютюнових виробів⁴⁹.

На початковому етапі румунського правління в краї кількість корчем значно зростає. Зокрема, в Кіцманському повіті у 1918 р. їх було 43, а вже з 1919 р. – 66⁵⁰. Переважно вони концентрувалися у Кіцмані, Неполоківцях, Орашенях (Оршівцях), Іванківцях, Лужанах, Шипинцях та Валяві. В Реваківцях та Витилівці було лише по одній корчмі⁵¹. У Чернівецькому повіті було найбільше корчем в регіоні. Станом на 1921-1922 рр. їх було 296, з них більшість у Чернівцях та околицях, Великому Кучурові та Боянах⁵².

Такі факти турбували румунську владу, тому вона ретельно контролювала діяльність корчем. Стежили за дотриманням режиму роботи, наявністю ліцензій на продаж тих чи інших напоїв, виконанням умови про те, щоб у святкові та вихідні дні не продавали міцні напої, а лише вино та пиво, оскільки міцні напої дозволялося розповсюджувати тільки у будні⁵³. У Старому Королівстві заборона на роботу корчем у недільні та святкові дні діяла з 1925 р., а на території Північної Буковини і Хотинщини – з 1929 р.⁵⁴

Самі ж дозволи на продаж алкоголю у корчмах затверджувала спеціальна комісія. Наприкінці румунського правління в краї вона складалася з Генерального фінансового інспектора як делегата Міністерства фінансів Румунії, фінансового інспектора округу Сучава, голови торгово-промислової палати, директора чернівецької філії Національного банку Румунії, префекта Чернівецького повіту⁵⁵.

Північна Буковина й Хотинщина відігравали важливу роль і у зовнішній торгівлі Румунії. Вся закордонна торгівля регіону йшла переважно через 2 митниці: у Чернівцях та Грігоре Ґіка Воде (Неполківцях). Завдяки географічному положенню і транспортним зв'язкам край був проміжною ланкою для експорту товарів з Румунії до ряду країн Європи⁵⁶. До того ж у Чернівцях існувала біржа, де відбувалася купівля-продаж усіх товарів, що йшли на експорт. Банківська інфраструктура теж сприяла розвитку торгівлі⁵⁷.

Звідси вивозили здебільшого зернові, птицю, худобу, м'ясо, яйця, шкіри, фрукти, ліс та корисні копалини. Імпорт же складався з промислового обладнання та устаткування, сільськогосподарського реманенту, продукції металургії, електротоварів, автомобілів та запчастин до них, тканин і текстильних виробів, різноманітних “колоніальних товарів”, художньої та наукової літератури, канцелярського приладдя, музичних інструментів, медикаментів та продукції хімічної промисловості.

Зросло значення краю і як центру імпорту товарів, адже їхній потік через Чернівці значно збільшився після Першої світової війни. Якщо до війни імпорт обмежувався лише необхідними для жителів Буковини товарами, то потім Чернівці стали важливим центром для імпорту товарів у значну частину Румунії, постачаючи після приєднання імпорتنі товари у всі сусідні повіти Буковини, Бессарабії та Північної Молдови⁵⁸.

Зовнішня торгівля Північної Буковини і Хотинщини почала налагоджуватися з 1919 р.⁵⁹ З середини 1920-х – до початку 1930-х рр. вона була на підйомі, що відповідало динаміці зовнішньої торгівлі Румунії⁶⁰. Далі, в роки світової економічної кризи в експорті та імпорті окремих товарів були значні труднощі через запровадження протекціоністських законів на митницях багатьох європейських країн, що були торговими партнерами краю. Лише в середині 1930-х рр. вдалося подолати негативні наслідки “великої депресії” у сфері торгівлі, хоча наприкінці 1930-х рр. галузь зазнала негативних впливів нової економічної кризи.

Станом на середину 1930-х рр. у Чернівецькому повіті було зареєстровано 159 великих і 71 мала торговельні фірми⁶¹. У 1937 р. чернівецькі комерсанти заснували навіть торгівлю морську компанію “Трансмер”⁶².

Попри значний приріст торгового балансу закордонної торгівлі через митниці краю в міжвоєнний період процвітала й контрабанда через румуно-польський та румуно-радянський кордони. Нелегально переправлялися найрізноманітніші товари: від продуктів харчування та алкогольних напоїв до великої рогатої худоби. Особливо гостро ця проблема проявилася в перші роки після Першої світової війни, коли прикордонники не встигали перекрити нелегальні шляхи переправлення товарів, і їм на допомогу долучалася армія⁶³. В прикордонних населених пунктах можна було часто почути гуркіт кулеметів, які вели стрільбу по контрабандистах⁶⁴.

Розвиткові комерційної сфери мали сприяти навчальні заклади, що функціонували у Чернівцях у досліджуваний період: Вища школа торгівлі⁶⁵ та Приватна торговельна гімназія⁶⁶.

Отже, торговельна мережа повітів Північної Буковини та Північної Бессарабії в міжвоєнний період функціонувала як єдиний організм. Тенденції до зменшення значення ярмарків і базарів, а також зростання ролі місцевих магазинів та біржі посилили значення Чернівців як комерційного центру регіону.

Протягом 1918-1940 рр. на території Північної Буковини продовжувала розвиватися ярмаркова торгівля. Важливу роль відігравали торги у Боянах, Вашківцях, Вижниці, Заставні, Садгорі, Сторожинці та Чернівцях. Особливе значення мав Петрівський ярмарок, традиції проведення якого значно доповнилися в румунський час.

Для внутрішньої торгівлі регіону актуальними залишалися тижневі базари, що діяли у багатьох населених пунктах. Вони були для місцевого населення найближчим ринком збуту і купівлі сільськогосподарської продукції.

Транспортна система, вдале географічне положення та зміна територіальної приналежності дозволили Північній Буковині та Хотинщині зміцнити свою роль у європейській торгівлі. Окрім того, що через місцеві митниці у Чернівцях та Грігорє Гіка Воде (Неполоківцях) продукція місцевого виробництва збувалася в країні Європи, таким же шляхом чернівецькі комерсанти продавали товари з інших регіонів Румунії. У зворотному напрямку йшов імпорту для Північної Буковини й Хотинщини та інших найближчих повітів країни. Таким чином, край став “північними воротами” експортно-імпоротної торгівлі Румунії з позитивним торговим балансом.

Основні заклади сфери обслуговування розвивалися в повітових містах. Найбільш розповсюдженими були корчми, які діяли майже в кожному населеному пункті, а в окремих відкривалося й по декілька корчем. Їх діяльність пильно контролювалася органами влади, адже тут велася роздрібна торгівля алкогольними напоями та тютюновими виробами.

¹ Квітковський Д., Бриндзан Т., Жуковський А. Буковина: її минуле і сучасне. – Париж-Філадельфія-Дітройт: Зелена Буковина, 1956. – 965 с.

² Курило В., Ліщенко М., Романець О. Північна Буковина, її минуле і сучасне. – Ужгород: Карпати, 1969. – 247 с.

³ Буковина: історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.

⁴ Нариси з історії Північної Буковини / В. М. Ботушанський, А. М. Глуговський, І. А. Гриценко. – К.: Наукова думка, 1980. – 339 с.

⁵ Добржанський О., Макар Ю., Масан О. Хотинщина: Історичний нарис. – Чернівці: Молодий буковинець, 2002. – 464 с.

⁶ Грябан В. В., Чучко М. К. Ринки та ярмарки буковинської столиці. Науково-популярний нарис. – Чернівці: Поліграфсервіс, 2009. – 152 с.

⁷ Осачук С. Соціальна динаміка і політичні орієнтації німців Буковини 1918 – 1940 рр. // Буковина 1918-1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток (Матеріали і документи) / Упор. та ред. С. Д. Осачука. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – С. 101-102.

⁸ Руснак О. Петрівський ярмарок у Чернівцях у міжвоєнний період // Буковинська міжнародна історико-краєзнавча конференція, присвячена 140-річчю заснування першого українського культурно-освітнього товариства на Буковині “Руська Бесіда” (Чернівці, 27-28 листопада 2009 р.): Тези / наук. ред. О. В. Добржанський. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. – С. 51.

⁹ Calendarul “Glasul Bucovinei” pe anul 1927. – Cernăuți: Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, 1926. – P. XLI-XLV.

¹⁰ Calendarul “Glasul Bucovinei” pe anul 1927. – Cernăuți: Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, 1926. – P. XLIII-XLV.

¹¹ Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recenământului populației din 28 februarie 1919. – București: Tipografia “Gutenberg” Societate Anonimă, 1922. – P. 26.

¹² Târgul de Sân-Petru. 29 iunie – 15 iulie 1935. – Cernăuți: Institutul de arte grafice „Glasul Bucovinei”, 1935. – P. 6.

¹³ Ibidem. – P. 9.

¹⁴ Ibidem. – P. 9.

¹⁵ Ibidem. – P. 10.

¹⁶ Снігур І. Петрівський ярмарок // Час. – 2003. – 10 липня. – С. 10.

¹⁷ Târgul de Sân-Petru. 29 iunie – 15 iulie 1935. – P. 6.

¹⁸ Ibidem. – P. 4.

¹⁹ Ibidem. – P. 2.

²⁰ Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918-1944 рр. Погляд дипломатів (Документи) / Упор. та наук. ред. В. М. Заповольський, С. Д. Осачук. – Чернівці: Зелена Буковина, 2007. – С. 158.

²¹ Грябан В. В., Чучко М. К. Ринки та ярмарки буковинської столиці. – С. 38.

²² Піддубний І. Образ міста у публікаціях міжвоєнного періоду (За матеріалами “Calendarul “Glasul Bucovinei”) // Чернівці в контексті урбаністичних процесів Центральної та Східної Європи XVIII – XX ст.: Матеріали міжнародної наукової конференції з нагоди 600-літнього ювілею першої писемної згадки Чернівців (6-7 травня 2008 р.). – Чернівці: Зелена Буковина, 2008. – С. 174.

²³ Там само. – С. 179.

²⁴ Державний архів Чернівецької області (далі – ДАЧО). – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 39. – Арк. 1-2.

²⁵ Клішківці місто? // Час. – 1928. – 15 жовтня. – С. 2.

²⁶ ДАЧО. – Ф. 312. – Оп. 1. – Спр. 44. – Арк. 1.

²⁷ ДАЧО. – Ф. 15. – Оп. 1. – Спр. 2790. – Арк. 9.

²⁸ ДАЧО. – Ф. 13. – Оп. 1. – Спр. 208. – Арк. 1-11.

²⁹ ДАЧО. – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 2351. – Арк. 46.

³⁰ Грябан В. В., Чучко М. К. Ринки та ярмарки буковинської столиці. – С. 55.

³¹ Там само. – С. 54.

³² Говорять свідки: буковинці про переселення сусідів німецької національності // Осачук С. Д., Заповольський В. М., Холодницький В. Ф. “Додому в Райх!” Переселення німців з Північної Буковини 1940 року (Матеріали, свідчення, документи). – Чернівці: Золоті литаври, 2004. – С. 63.

³³ Там само. – С. 65.

³⁴ Кресс В. Моя первая жизнь: Невыдуманная повесть. – Черновцы: Зелена Буковина, 2008. – С. 172-173.

³⁵ ДАЧО. – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 2039. – Арк. 1.

³⁶ ДАЧО. – Ф. 43. – Оп. 1. – Спр. 2039. – Арк. 1-3.

³⁷ Грябан В. В., Чучко М. К. Ринки та ярмарки буковинської столиці. – С. 64-70.

- ³⁸ Снігур І. Легенди Буковини. – Чернівці: Час, 1998. – С. 86.
- ³⁹ Gronich I. Un album al Cernăuțului. – Cernăuți: Luceafărul, 1928. – P. 6.
- ⁴⁰ Raport despre mersul Comerțului și Industriei în circumscripția Camerei de Comerț și de Industrie Cernăuți pe anul 1933. – Cernăuți: Tipografia Mitropolitul Silvestru, 1934. – P. 10.
- ⁴¹ Кресс В. Моя первая жизнь: Невыдуманная повесть. – С. 189.
- ⁴² Gazeta Gospodarilor. – 1932. – №1. – P. 2, 16.
- ⁴³ Prodan D. Anuarul General al Municipiului Cernăuți. – Cernăuți: Glasul Bucovinei, 1936. – P. 12, 16.
- ⁴⁴ Кресс В. Моя первая жизнь: Невыдуманная повесть. – С. 189.
- ⁴⁵ З Бесарабії // Час. – 1928. – 11 жовтня. – С. 3.
- ⁴⁶ Побережник І. Сільська корчма та побут корчмаря Хотинщини: за матеріалами Чернівецького музею народної архітектури та побуту // Буковина: історичні та етнокультурні студії. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції „Кайдлівські читання”, 16-17 травня 2007 р. Частина 2. – Чернівці: Прут, 2007. – С. 102.
- ⁴⁷ Там само. – С. 101.
- ⁴⁸ Там само. – С. 102.
- ⁴⁹ Там само. – С. 102.
- ⁵⁰ ДАЧО. – Ф. 16. – Оп. 1. – Спр. 261. – Арк. 4.
- ⁵¹ ДАЧО. – Ф. 16. – Оп. 1. – Спр. 97. – Арк. 5.
- ⁵² ДАЧО. – Ф. 15. – Оп. 1. – Спр. 2465. – Арк. 21.
- ⁵³ ДАЧО. – Ф. 16. – Оп. 1. – Спр. 22. – Арк. 4.
- ⁵⁴ Коршми будуть замкнені // Час. – 1929. – 24 березня. – С. 1.
- ⁵⁵ ДАЧО. – Ф. 270. – Оп. 1. – Спр. 140. – Арк. 1.
- ⁵⁶ Raport despre mersul Comerțului și Industriei în circumscripția Camerei de Comerț și de Industrie Cernăuți pe anul 1930. – Cernăuți: Tipografia „Mercur”, 1931. – P. 7.
- ⁵⁷ Raport despre mersul Comerțului și Industriei în circumscripția Camerei de Comerț și de Industrie Cernăuți pe anul 1931. – Cernăuți: Glasul Bucovinei, 1932. – P. 8.
- ⁵⁸ Raport despre mersul Comerțului și Industriei în circumscripția Camerei de Comerț și de Industrie Cernăuți pe anul 1930. – P. 7.
- ⁵⁹ ДАЧО. – Ф. 6. – Оп. 1. – Спр. 175. – Арк. 1.
- ⁶⁰ Stanciu I. România în comerțul internațional din perspectiva exporturilor, în anii prosperității interbelice (1925-1929) // Revista Istorică. – București: Editura Academiei Române. – 1990. – №11-12. – P. 933-950.
- ⁶¹ Enciclopedia României: Țara românească. – Vol. 2. – P. 129.
- ⁶² Буковина: історичний нарис. – С. 232.
- ⁶³ ДАЧО. – Ф. 16. – Оп. 1. – Спр. 1. – Арк. 2.
- ⁶⁴ Кресс В. Моя первая жизнь: Невыдуманная повесть. – С. 19.
- ⁶⁵ F. 740. – Inv. 492. – D. 1. – P. 1-50.
- ⁶⁶ F. 735. – Inv. 494. – D. 1. – P. 1-25.

УДК 323.2(477.8)

© Оксана Докаш (Чернівці)

ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНІ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ УРСР

У статті аналізуються військово-політичні наслідки включення Північної Буковини до складу Української РСР в 1940 р. та її звільнення від румунської й німецької окупації в 1944 р. Основну увагу автор зосереджує на міжнародно-правових наслідках завершення Другої світової війни, укладенні Паризької мирної угоди 1947 р., що визнала Північну Буковину як складову частину України.

Ключові слова: Північна Буковина, Друга світова війна, Паризька мирна угода 1947 р.

О. Докаш

Военно-политические и международно-правовые аспекты признания Северной Буковины составной частью УССР

В статье анализируются военно-политические последствия включения Северной Буковины в состав Украинской ССР в 1940 г. и ее освобождения от румынской и немецкой оккупации в 1944 г. Основное внимание автор сосредотачивает на международно-правовых последствиях завершения Второй мировой войны, заключении Парижского мирного договора 1947 г., признавшего Северную Буковину частью Украины.

Ключевые слова: Северная Буковина, Вторая мировая война, Парижский мирный договор 1947 г.

O. Dokash

Military-political and International Legal Aspects of International Recognition of Northern Bukovina as a Part of the USSR

This paper analyzes the military and political implications of the inclusion of Northern Bukovina to the Ukrainian SSR in 1940, and its release from the Romanian and German occupation in 1944. The main focus is made on concentrating on international legal consequences of the Second World War, the conclusion of the Paris Peace Agreement 1947, that recognized Northern Bukovina as part of Ukraine.

Key words: Northern Bukovina, World War II, the Paris Peace Agreement in 1947.